

ПРО ВВЕДЕННЯ ПОСАДИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

I. O. Kalinichenko, ORCIDiD <https://orcid.org/0000-0003-3079-270X>

Висвітлено механізм введення посади асистента вчителя в закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано основні функції асистента вчителя: організаційну, навчально-розвиткову та виховну, діагностичну, прогностичну, консультативно-комунікативну.

Запропоновано орієнтовний перелік документів асистента вчителя: річний план роботи, який має корелюватися з освітньою програмою та навчальними програмами, планами роботи педагогічних працівників, з якими в партнерстві працює асистент вчителя; графік роботи на місяць; щоденник спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб; схема визначення необхідних адаптацій/модифікацій під час організації освітнього процесу з метою розробки чіткого алгоритму взаємодії вчителя і асистента вчителя під час надання підтримки дитині з особливими освітніми потребами. Розглянуто три моделі спільного викладання: підтримуюче, паралельне, додаткове та викладання в команді.

Ключові слова: асистент вчителя, інклюзивне навчання, адаптація, модифікація, функції, команда, діти з особливими освітніми потребами.

Kalinichenko Iryna. On the Introduction of the Teacher's Assistant Position in an Institution of General Secondary Education

The paper highlights the mechanism of introducing the position of teacher assistant in institutions of general secondary education. The main functions of a teacher's assistant are analyzed: organizational, educational, diagnostic, prognostic, consultative and communicative.

An approximate list of documents for a teacher's assistant is proposed: the annual work plan, which should be correlated with the educational program and training programs, the work plans of the teaching staff with whom the teacher's assistant works in partnership; work schedule for a month; child observation diary, with the aim of studying his/her individual characteristics, tendencies, interests and needs; a scheme for determining the necessary adaptations/modifications during the organization of the educational process with the aim of developing a clear algorithm for the interaction of a teacher and a teacher's assistant during the provision of support to a child with special educational needs. Three models of joint teaching are considered: supportive, parallel, additional and team teaching.

Keywords: teacher's assistant, inclusive education, adaptation, modification, functions, team, children with special educational needs

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань демократичної країни є формування інклюзивного освітнього середовища, яке сприятиме розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб і можливостей. Кожна дитина з особливими освітніми потребами має право на здобуття освіти і додаткову підтримку, щоб успішно виконувати навчальні завдання та соціальні ролі. Додаткова підтримка вчителем чи додатково залученими фахівцями, наприклад, асистентом учителя, може бути тимчасовою чи постійною, інтенсивнішою чи ні.

Асистент учителя – це педагогічний працівник, що призначається на посаду керівни-

ком закладу освіти, має педагогічну освіту та забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу. Відповідно до статті 19 Закону України «Про повну загальну середню освіту» учасниками освітнього процесу в закладах освіти є: учні, педагогічні працівники, інші працівники закладу освіти, батьки учнів, асистенти дітей (у разі їхнього допуску відповідно до вимог частини сьомої статті 26 цього Закону).

Аналіз актуальних досліджень.

Проблемі інклюзивного навчання присвячена велика кількість наукових досліджень і публікацій українських та зарубіжних вчених: А. Колупаєвої, М. Сварника, Н. Софій,

Калініченко Ірина Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського.

М. Шеремет, В. Тарасун, О. Таранченко, А. Шевцова та інших. У працях зазначених учених представлено дослідження щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти; діяльності асистента вчителя інклюзивного класу та підготовки педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

У статті 44 Закону України «Про повну загальну середню освіту» зазначено, що для забезпечення досягнення особами з особливими освітніми потребами результатів навчання, передбачених відповідним державним стандартом, до штату закладу освіти вводяться посади асистента вчителя та інші посади, необхідні для роботи з такими особами. Відповідно до Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963, асистенти вчителів є педагогічними працівниками.

Мета статті – представлення нормативних основ й організаційних аспектів діяльності асистента вчителя інклюзивного класу закладу загальної середньої освіти.

Викладення основного матеріалу дослідження. У школах, де організовується інклюзивне навчання, вводиться посада асистента вчителя з розрахунку одна ставка на клас з інклюзивним навчанням, у якому навчаються діти з особливими освітніми потребами. Ці норми визначено у Типових штатних нормативах закладів загальної середньої освіти зі змінами, внесеними відповідно до наказу МОН від 01.02.2018 р. № 90 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 №1205». На асистента вчителя поширюються норми статті 22 Закону «Про повну загальну середню освіту» щодо педагогічного працівника.

Зокрема, на посаду асистента вчителя приймаються особи:

- які мають педагогічну освіту, вищу освіту та/або професійну кваліфікацію;
- вільно володіють державною мовою (для громадян України) або володіють державною мовою в обсязі, достатньому для спілкування (для іноземців та осіб без громадянства);
- моральні якості та фізичний і психічний стан здоров'я яких дають змогу виконувати професійні обов'язки.

Асистенти вчителів приймаються на роботу за трудовими договорами відповідно до вимог Закону «Про повну загальну середню освіту» та законодавства про працю. Якщо асистенти вчителів державних і комунальних закладів загальної середньої освіти досягли пенсійного віку та їм виплачується пенсія за віком, вони продовжують працювати на основі трудових договорів, що укладаються строком від одного до трьох років.

У листі Міністерства освіти і науки України від 31.08.2020 р. № 1/9-495 «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році» **визначено обов'язки асистента вчителя:**

- дотримуватися принципів дитиноцентризму та педагогіки партнерства у відносинах з учнями та їхніми батьками;
- виконувати обов'язки, визначені установчими документами закладу освіти, трудовим договором та/або їхніми посадовими обов'язками;
- забезпечувати єдність навчання, виховання та розвитку учнів;
- дотримуватися у своїй педагогічній діяльності інших принципів освітньої діяльності, визначених статтею 6 Закону України «Про освіту»;
- використовувати державну мову в освітньому процесі відповідно до вимог законодавства;
- володіти навичками з надання домедичної допомоги дітям;
- постійно підвищувати свою педагогічну майстерність;
- дотримуватися принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про учасників освітнього процесу;
- повідомляти про факти булінгу (цькування), свідком якого вони були особисто або інформацію про які отримали від інших осіб, вживати невідкладних заходів щодо його припинення;
- забезпечувати особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з особливими освітніми потребами;
- допомагати у навчанні не лише дитині з особливими освітніми потребами, а й решті учнів класу;
- брати участь у розбудові інклюзивного освітнього середовища разом з іншими педагогічними працівниками закладу освіти;

- забезпечувати партнерство з учителем та іншими учасниками освітнього процесу з метою виконання освітньої програми для досягнення усіма учнями класу результатів навчання, формування відповідних компетентностей, їхнього особистісного та соціального розвитку.

Важливо наголосити, що при цьому асистент вчителя не веде самостійно урок, не дає самостійно завдань під час уроку чи домашніх завдань, не здійснює оцінювання учнів, не звільняє учнів від уроків, зокрема не складає розклад відвідування уроків учнем з особливими освітніми потребами, не вибирає самостійно навчальний матеріал та методики викладання без узгодження з учителями, які працюють у цьому класі.

Перелік посадових обов'язків асистента вчителя визначається посадовою інструкцією, яка затверджується керівником закладу освіти відповідно до вимог законодавства. При розробленні зазначеної інструкції адміністрації закладу загальної середньої освіти варто ознайомитися з примірним Положенням про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 8 червня 2018 р. № 609. Асистент вчителя є учасником шкільної команди психолого-педагогічного супроводу та виконує функції відповідно до зазначеного Примірного положення, зокрема бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку. Проте асистент вчителя не здійснює самостійного розроблення індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану.

Асистент учителя здійснює такі функції:

- **організаційну:** допомагає в організації освітнього процесу в класі з інклюзивним навчанням; надає допомогу учням з особливими освітніми потребами в організації робочого місця; організовує спільно з іншими педагогічними працівниками інклюзивне освітнє середовище в класі; проводить спостереження за дитиною під час освітнього процесу та фіксує результати спостереження в щоденнику спостережень; допомагає зосередити увагу, сприяє формуванню саморегуляції та самоконтролю учня з особливими освітніми потребами; співпрацює з фахівцями, які працюють з дитиною з особливими освітніми потребами, бере участь у розроб-

ленні індивідуальної програми її розвитку; забезпечує разом з іншими працівниками здорові та безпечні умови навчання, виховання та праці; забезпечує залучення учнів з особливими освітніми потребами до заходів закладу освіти, зокрема позакласних; веде документацію;

- **навчально-розвиткову та виховну:** працює в партнерстві з учителем з метою виконання освітньої програми для досягнення учнями класу результатів навчання, формування компетентностей; забезпечує спільно з учителем єдність навчання, виховання і розвитку учнів; співпрацюючи з учителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів; забезпечує розроблення індивідуальних завдань і роздаткових матеріалів для учнів із особливими освітніми потребами; адаптує чи модифікує (за потреби) матеріали для уроку відповідно до індивідуальної програми розвитку; сприяє соціалізації учнів з особливими освітніми потребами та залученню їх до учнівського колективу; сприяє розвитку дітей з особливими освітніми потребами, поліпшенню їхнього психоемоційного стану; стимулює розвиток соціальної активності дітей, сприяє виявленню та розкриттю їхніх здібностей, талантів, обдарувань шляхом їхньої участі в науковій, технічній, художній творчості; створює навчально-виховні ситуації, атмосферу оптимізму та впевненості у своїх силах і майбутньому;

- **діагностичну:** разом із групою фахівців, які розробляють індивідуальну програму розвитку, вивчає особливості діяльності та розвитку учнів з особливими освітніми потребами; визначає сильні та слабкі сторони, потенційні можливості та бар'єри навчання; оцінює виконання індивідуальної програми розвитку, вивчає та аналізує динаміку розвитку учня, зокрема стежить за його успіхом упродовж певного періоду часу, порівнює стан сформованості окремих функцій дитини в динаміці; створює індивідуальне портфоліо учня;

- **прогностичну:** на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини бере участь у розробленні індивідуальної програми розвитку; здійснює прогноз відповідно до стану сформованості функцій дитини та її компетенцій порівняно із фіксованими прогнозами в індивідуальній програмі розвитку, зокрема з визначенням «SMART-

цілей», що передбачають: функціональність цілей (значущість для учня та доступність для досягнення в закладі освіти), відповідність теперішньому рівню розвитку, сформульованість так, щоб можна було побачити, як учень опановує матеріал, вимірюваність та чіткі критерії, за допомогою яких можна визначити, чи досягнув учень цілі, з дотриманням правильності формулювання;

- **консультативно-комунікативна:** постійно спілкується з батьками, надаючи їм необхідну консультативну допомогу щодо освітнього процесу, виконання індивідуальної програми розвитку, підготовки необхідних матеріалів; здійснює двосторонню комунікацію з батьками (іншими законними представниками дитини) щодо успіхів учня з особливими освітніми потребами, вдалих прийомів та особливостей організації освітнього процесу (при яких умовах краще зосереджує увагу, необхідність водити рукою дитини при письмі, контролювати виконання завдання тощо); за дорученням керівника закладу здійснює комунікацію з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру щодо психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, консультування з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру щодо особливостей організації освітнього процесу.

Асистент учителя в межах свого педагогічного навантаження не надає корекційно-розвиткові та психолого-педагогічні послуги, не надає консультацій та завдань замість учителя-логопеда, практичного психолога чи інших фахівців. У Постанові Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» зазначено чітко перелік фахівців, які проводять (надають) додаткові пси-

холого-педагогічні і корекційно-розвиткові заняття (послуги) особам з особливими освітніми потребами у закладах освіти.

Асистент учителя не розробляє самостійно індивідуальну програму розвитку, не здійснює направлення батьків (інших законних представників) до вузьких спеціалістів, не змінює самостійно освітню траєкторію учня.

Натепер немає чітко затвердженого переліку обов'язкових документів для асистента вчителя. Заклад освіти на підставі наказу Міністерства освіти і науки України від 25 червня 2018 № 676 року «Про затвердження інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти» затверджує власну інструкцію, де може зазначити перелік документації асистента вчителя.

Пропонуємо орієнтовний перелік документів асистента вчителя:

- річний план роботи, який затверджується керівником закладу освіти та має корелюватися з освітньою програмою та навчальними програмами, планами роботи педагогічних працівників, з якими в партнерстві працює асистент учителя;

- графік роботи на місяць, який затверджується керівником закладу освіти;

- щоденник спостереження за дитиною з метою вивчення її індивідуальних особливостей, схильностей, інтересів та потреб, а також оцінки (спільно з учителем) рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених індивідуальною програмою розвитку (див. табл.1);

- журнал взаємодії з батьками;

- схема визначення необхідних адаптацій/модифікацій під час організації освітнього процесу з метою розробки чіткого алгоритму взаємодії вчителя і асистента вчителя під час надання підтримки дитині з особливими освітніми потребами (див. табл. 2).

Таблиця 1

Зразок щоденника спостереження за дитиною з особливими освітніми потребами

Дата	Мета спостереження	Результати спостереження	Примітки
ФУНКЦІОНАЛЬНІ СЛУХОВІ ТРУДНОЩІ			
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ТРУДНОЩІ			

Схема визначення необхідних адаптацій/модифікацій

Завдання або вміння, яке має бути опановане	Може діяти, як решта дітей	Пристосування середовища	Адаптація/модифікація навчальних підходів	Адаптація/модифікація матеріалів	Результат

Асистент учителя підвищує свою кваліфікацію та проходить атестацію у порядку, визначеному Типовим положенням про атестацію педагогічних працівників, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 7 06.10.2010 № 930, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 р. за № 1255/18550. Посада асистента вчителя не передбачає присвоєння кваліфікаційних категорій. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298 (із змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 26.09.2005 № 557 асистенту вчителя закладу загальної середньої освіти встановлюються 10–12 тарифні розряди. При встановленні тарифного розряду враховуються освітній рівень працівника, професійна компетентність, педагогічний досвід, результативність та якість роботи, інші дані, які характеризують його професійну діяльність. Відповідно до частини третьої статті 24 Закону України «Про повну загальну середню освіту» за роботу в інклюзивних класах (групах) встановлюється доплата у співвідношенні до тарифної ставки 20 відсотків. Зазначена доплата встановлюється педагогічним працівникам тільки за години безпосередньої роботи в інклюзивних класах (групах). Оскільки посада асистента вчителя вводиться для роботи в інклюзивному класі, зазначена доплата встановлюється на все педагогічне навантаження асистента вчителя. Відповідно до статті 24 Закону України «Про повну загальну середню освіту» педагогічне навантаження асистента вчителя у закладі загальної середньої освіти становить 25 годин на тиждень. Згідно з Типовими штатними нормативами закладів загальної середньої освіти, затвердженими наказом МОН від 06.12.2010 № 1205, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 22 грудня 2010 р. за № 1308/18603, посада асистента вчителя вводиться з розрахунку одна ставка на один інклюзивний клас.

Враховуючи зазначене та тижневе навчальне навантаження учнів з особливими

освітніми потребами, рекомендуємо керівникам закладів освіти: визначити, які освітні галузі викликають в учня найбільші складнощі при виконанні освітньої програми та забезпечити присутність асистента вчителя на уроках із цих галузей; забезпечити обов'язкову присутність асистента вчителя на уроках із мовно-літературної та математичної освітніх галузей, а для дітей зі сліпотою та порушеннями опорно-рухового апарату – освітньої галузі «фізична культура»; скласти розклад уроків та розклад педагогічного навантаження асистента вчителя з урахуванням присутності асистента вчителя на уроках, які найбільше потребують його участі в освітньому процесі.

Учні з особливими освітніми потребами не мають залишатися в ресурсній кімнаті чи інших навчальних приміщеннях закладів освіти без нагляду педагогічних працівників. Тому під час освітнього процесу за потреби асистент учителя здійснює супровід дитини до ресурсної кімнати. Асистент вчителя не здійснює фізичний супровід здобувача освіти та не забезпечує його соціально-побутові потреби, зокрема не зобов'язаний надавати допомогу в одяганні/роздяганні, відвідуванні туалету, харчуванні. Відповідно до законодавства в освітньому процесі соціальні потреби учнів з особливими освітніми потребами забезпечуються асистентом учня – соціальним працівником, одним із батьків учня або уповноваженою ними особою.

Якщо освітній процес у закладах освіти організовується з використанням технологій дистанційного навчання, то при визначенні завдань асистента вчителя слід враховувати лист Міністерства освіти і науки України «Про роботу асистентів вчителів» від 29.09.2022 р. №1/11471-22.

В умовах упровадження технологій дистанційного навчання асистент вчителя:

- організовує спільно з учителем/-ями освітній процес, використовуючи технології дистанційного навчання;

- забезпечує навчання учня з особливими освітніми потребами, зокрема за потреби

здійснює в межах свого педагогічного навантаження індивідуальне підключення поза часом уроку, який здійснюється онлайн, та надає додаткові пояснення, виконує разом із дитиною домашні завдання, які були їй незрозумілі;

- надає додаткові пояснення дитині щодо виконання матеріалу, який вивчається, та завдань в окремій онлайн-кімнаті, забезпечує перевірку виконання таких завдань;

- забезпечує реалізацію індивідуальної програми розвитку в межах своєї компетенції, зокрема досягнення поставлених у програмі цілей навчання, завдань на період дії Індивідуальної програми розвитку, забезпечення визначених в Індивідуальній програмі розвитку потреб тощо;

- забезпечує в межах компетенції реалізацію індивідуального навчального плану дитини (за наявності);

- забезпечує комунікацію закладу освіти та батьків (інших законних представників дитини) з метою організації навчання учнів з особливими освітніми потребами;

- координує дистанційне навчання з батьками (іншими законними представниками) дитини, зокрема завчасно попереджає про зміни розкладу, необхідні навчально-дидактичні матеріали тощо;

- здійснює підготовку матеріалів для дистанційного навчання для учнів з особливими освітніми потребами, зокрема консультує батьків щодо їхнього використання;

- забезпечує підготовку індивідуальних завдань та адаптацію навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей учня з урахуванням умов дистанційного навчання;

- забезпечує індивідуалізацію технологій дистанційного навчання з урахуванням особливих освітніх потреб, зокрема вибирає відповідні інструменти, консультує батьків щодо технічних особливостей їхнього використання з учнями з особливими освітніми потребами;

- асистує вчителю під час проведення дистанційних занять, зокрема допомагає вчителю під час поділу учнів на пари і групи в ZOOM-конференціях, може приєднуватися до будь-якої пари/групи в будь-який момент, допомагати та виправляти помилки, стежити за підняттям рук учнів, вмикати та вимикати мікрофони, включати демонстрацію екрану для показу презентацій та відео,

стежити за чатом та відповідати на питання учнів і батьків, які виникають під час уроку;

- асистує вчителю при роботі з іншими учнями класу, які потребують першого рівня підтримки в закладі освіти, додаткових пояснень, індивідуального підходу, мають проблеми з опануванням матеріалу, зокрема у зв'язку з перебуванням за кордоном чи на тимчасово окупованих територіях, утрудненим доступом до онлайн-занять, наявністю психологічної травми;

- надає учню та його батькам (іншим законним представникам) рекомендації щодо дотримання норм при користуванні комп'ютерною технікою та організації робочого місця дитини;

- спільно з іншими учасниками команди супроводу бере участь у розробленні Індивідуальної програми розвитку;

- забезпечує ведення щоденника спостережень за дитиною з ООП з метою відстеження динаміки розвитку та оцінки рівня досягнення цілей навчання, зазначених в Індивідуальній програмі розвитку;

- створює індивідуальне портфоліо учня з особливими освітніми потребами.

Провідну роль в організації освітнього процесу під час уроку має вчитель. Асистент учителя перебуває в партнерстві з усіма педагогічними працівниками та забезпечує єдність вимог до виконання освітньої програми та забезпечення реалізації індивідуальної програми розвитку учня з особливими освітніми потребами.

Важливо зауважити, що асистент вчителя не повинен робити та за що не повинен нести відповідальність:

- бути єдиною особою, відповідальною за навчальний процес у класі;

- планування навчальної програми, уроків тощо (лише допомагає);

- відбір навчальних матеріалів чи вибір методів навчання;

- оцінювання роботи учня чи досягнутого прогресу;

- оцінка роботи іншого персоналу;

- проведення діагностики учнів;

- нести повну відповідальність під час екскурсій чи інших заходів.

Робота асистента вчителя може будуватися за принципом Co-teaching («Спільне викладання»), при якому формується розподіл обов'язків між педагогами, що працюють у класі, зі спільним плануванням та органі-

зацією роботи, яка не виключає з процесу ні вчителя, ні асистента вчителя, надаючи можливість використовувати сильні сторони один одного.

При організації спільного викладання вчителя і асистента вчителя варто дотримуватися рекомендацій:

- спільне викладання необхідно здійснювати поступово. Для вчителів воно є значною зміною, окремі етапи необхідно ретельно продумувати, чітко пояснювати та обґрунтовувати;

- починати варто із створення однієї або двох пар вчителів, які будуть використовувати технологію спільного викладання;

- важливо у школі створити атмосферу співпраці, взаємодопомоги та підтримки.

Підтримує викладання. Цей підхід також відомий як «один викладає, інший допомагає», або «ведучий і помічник». Така форма спільного викладання застосовується вчителями досить широко. Саме із цього простого підходу варто розпочинати процес спільного викладання, оскільки він не потребує багато часу для спільного планування. Однак цей підхід слід використовувати обережно: якщо один учитель постійно виконуватиме роль ведучого, це може применшити роль іншого вчителя та/або викликати втрату довіри до нього.

Паралельне викладання. Паралельне викладання відбувається тоді, коли педагоги працюють одночасно з різними групами учнів в одному класі. Основною перевагою паралельного викладання є зменшення кількості учнів, з якими працює один учитель, що дає змогу індивідуалізувати навчальний процес і краще врахувати індивідуальні потреби окремих учнів.

Додаткове викладання. Додаткове викладання практикується тоді, коли треба, щоб один із педагогів посилив якість викладання іншого педагога. Це може відбуватися, наприклад, коли один із педагогів ще раз повторює інформацію іншими словами (парафраз), моделює необхідні навички тощо. У деяких випадках один із педагогів може провести попереднє заняття для невеликої групи учнів із розвитку соціальних навичок, необхідних для успішного кооперативного навчання в малих групах.

Викладання в команді. У процесі командної роботи вчителі зазвичай роблять усе, що робить традиційний учитель (планують,

викладають, оцінюють, несуть відповідальність за навчання всіх учнів у класі). Відповідальність, як і лідерство, є спільними під час командної роботи. Наприклад, один педагог може демонструвати хід проведення експерименту, тоді як другий моделює ведення записів чи результати експерименту. Педагоги, які працюють як команда, планують урок таким чином, щоб забезпечити можливість виявити свої найкращі сторони. Наприклад, під час вивчення теми про наукові відкриття вчитель, який цікавиться історією, розповідав про вплив наукових винаходів на життя суспільства, у той час як другий учитель пояснював особливості роботи самих механізмів.

Керівник закладу загальної середньої освіти має враховувати, що асистент вчителя при виконанні своїх посадових обов'язків повинен:

- **знати:** основи законодавства України про освіту, соціальний захист; міжнародні документи про права людини й дитини; державні стандарти освіти; нормативні документи з питань навчання та виховання; сучасні досягнення науки і практики в галузі педагогіки; психолого-педагогічні дисципліни; особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку; ефективні методи, форми та прийоми роботи з дітьми, застосовуючи індивідуальний та диференційований підхід; рівні адаптації навчального та фізичного навантаження; методи використання сучасних технічних засобів та обладнання; основи роботи з громадськістю та сім'єю; етичні норми і правила організації навчання та виховання дітей; норми та правила ведення педагогічної документації;

- **уміти:** застосовувати професійні знання в практичній діяльності, здійснювати педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання; разом із іншими фахівцями скласти та реалізувати індивідуальну програму розвитку дитини; вести спостереження та аналізувати динаміку розвитку учня; налагоджувати міжособистісні стосунки між усіма суб'єктами навчально-виховної діяльності; займатися посередницькою діяльністю у сфері виховання та соціальної допомоги;

- **мати:** розвинені комунікативні та організаційні здібності, здатність співчувати, співпереживати; ціннісні орієнтації, спрямовані на розвиток людини як особистості та

найвищої цінності суспільства, на творчу педагогічну діяльність; навички вирішення конфліктних ситуацій.

Висновки. Отже, асистент учителя здійснює специфічну системну діяльність, спрямовану на підтримку учнів з особливими освітніми потребами в освітньому просторі, з огляду на їхні індивідуальні можливості, здібності та інтереси.

Підготовка педагогічних працівників, які будуть працювати або працюють на посаді асистента учителя, щорічно здійснюється на базі Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського за програмою підвищення кваліфікації «Професійна діяльність асистентів учителів закладів загальної середньої освіти».

ЛІТЕРАТУРА

1. Лист Міністерства освіти і науки України від 31.08.2020 р. № 1/9-495 «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/User/Downloads/5f4f3994b43e6123926374.pdf>

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

3. Лист Міністерства освіти і науки України «Про роботу асистентів вчителів» від 29.09.2022 р. №1/11471-22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tkmco.org/pro-robotu-asystentiv-vchyteliv/>

4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 8 червня 2018 р. № 609 «Про затвердження Примірних положень про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 р. № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text>

6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 25 червня 2018 № 676 року «Про затвердження інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://mon.gov.ua/ua/nra/nakaz-mon-vid-25-cherwnya-2018-r-pro-zatverdzhennya-instrukciyi-z-](https://mon.gov.ua/ua/nra/nakaz-mon-vid-25-cherwnya-2018-r-pro-zatverdzhennya-instrukciyi-z-dilovodstva-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-)

[dilovodstva-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-11-veresnya-2018-r-102832480](https://mon.gov.ua/ua/nra/nakaz-mon-vid-25-cherwnya-2018-r-pro-zatverdzhennya-instrukciyi-z-dilovodstva-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-11-veresnya-2018-r-102832480)

7. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 № 1205, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 грудня 2010 р. за № 1308/18603 «Про затвердження Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ips.ligazakon.net/document/RE18603>

8. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали. / укладач: Н. З. Софій. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 70 с.

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15 вересня 2021 р. № 957. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>

10. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.02.2018 № 90 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 грудня 2010 року № 1205» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-18#Text>

11. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 25.09.12 № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-675736-12#Text>

12. Практика асистента педагога: міжнародний й український контекст: результати дослідження / укладачі: О. Федоренко, О. Мартинчук, Н. Софій, Г. Лук'янова, О. Кошіль, Т. Симоненко, Л. Байда, Ю. Найдя. – Київ : ФОП Парашин, 2020. – 122 с.

13. Blamey PJ, Sarant JZ, Paatsch LE, Barry JG, Bow CP, Wales RJ, et al. Relationships Among Speech Perception, Production, Language, Hearing Loss, and Age in Children With Impaired Hearing. *J Speech Lang Hear Res.* 2001;44:264–285.

14. Hogan, Sarah; Stokes, Jacqueline; White, Catherine; Tyszkiewicz, Elizabeth; Woolgar, Alexandra (September 2008). "An Evaluation of Auditory Verbal Therapy Using the Rate of Early Language Development As an Outcome Measure". *Deafness & Education International* 10 (3): 143–167. doi:10.1179/146431508790559760.

15. Levin J, Perez M, Lam I, Chambers JG, Hebbeler KM. *National Early Intervention Longitudinal Study: Expenditure Study*. Menlo Park, CA: U.S. Office of Special Education and SRI International; 2004.

REFERENCES

1. Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 31, 2020 No. 1/9-495 "Regarding the organization of education of persons

with special educational needs in general secondary education institutions in the 2020/2021 academic year" [Electronic resource]. – Access mode: <file:///C:/Users/User/Downloads/5f4f3994b43e6123926374.pdf> (in Ukrainian).

2. Law of Ukraine "On Comprehensive General Secondary Education", 2020 [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (in Ukrainian).

3. Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On the work of teacher assistants" dated September 29, 2022 No. 1/11471-22. [Electronic resource]. – Access mode: <https://tkmco.org/pro-robotu-asystentiv-vchyteliv/> (in Ukrainian).

4. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 8, 2018 No. 609 "On the approval of the Exemplary Regulation on the team of psychological and pedagogical support of a child with special educational needs in an institution of general secondary and preschool education." [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text> (in Ukrainian).

5. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 14, 2017 No. 88 "On approval of the Procedure and conditions for providing subventions from the state budget to local budgets for providing state support to persons with special educational needs" [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).

6. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated June 25, 2018 No. 676 "On the approval of the manual for office management in institutions of general secondary education". [Electronic resource]. – Access mode: <https://mon.gov.ua/ua/npa/nakaz-mon-vid-25-cherwnya-2018-r-pro-zatverdzhennya-instrukciyi-z-dilovodstva-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osvity-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-11-veresnya-2018-r-102832480> (in Ukrainian).

7. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 06.12.2010 No. 1205, registered in the Ministry of Justice of Ukraine on December 22, 2010 under No. 1308/18603 "On Approval of Standard Staff Standards of General Secondary Education Institutions". [Electronic resource]. – Access mode: <https://ips.ligazakon.net/document/RE18603> (in Ukrainian).

8. Co-teaching in an inclusive class: method. materials /compiler: N. Z. Sofiy - K.: Pleiady Publishing House LLC, 2015. - 70 p. (in Ukrainian).

9. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine

"On approval of the Procedure for the organization of inclusive education in institutions of general secondary education" dated September 15, 2021 No. 957. [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).

10. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated February 1, 2018 No. 90 "On Amendments to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated December 6, 2010 No. 1205" [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-18#Text> (in Ukrainian).

11. Letter of the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine dated September 25, 2012 No. 1/9-675 "Regarding the duties of a teaching assistant". [Electronic resource]. – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-675736-12#Text> (in Ukrainian).

12. O. Fedorenko, O. Martynchuk, N. Sofiy, G. Lukyanova, O. Koshil, T. Simonenko, L. Bayda, Yu. Naida (2020) Teaching assistant practice: international and Ukrainian context: research results / compiled by: – Kyiv: FOP Parashin, 122 p. (in Ukrainian).

13. Blamey PJ, Sarant JZ, Paatsch LE, Barry JG, Bow CP, Wales RJ, et al. Relationships Among Speech Perception, Production, Language, Hearing Loss, and Age in Children With Impaired Hearing. *J Speech Lang Hear Res.* 2001;44:264–285.

14. Hogan, Sarah; Stokes, Jacqueline; White, Catherine; Tyszkiewicz, Elizabeth; Woolgar, Alexandra (September 2008). "An Evaluation of Auditory Verbal Therapy Using the Rate of Early Language Development As an Outcome Measure". *Deafness & Education International* 10 (3): 143–167. doi:10.1179/146431508790559760.

15. Levin J, Perez M, Lam I, Chambers JG, Hebbeler KM. National Early Intervention Longitudinal Study: Expenditure Study. Menlo Park, CA: U.S. Office of Special Education and SRI International; 2004.

Цитувати: Калініченко І. О. Про введення посади асистента вчителя в закладі загальної середньої освіти / І. О. Калініченко // Постметодика. 2023. № 1. С. 2–10.

© І. О. Калініченко, 2023. Стаття надійшла в редакцію 3.04.2023 ■